

ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗРОСТАННЯ ТА ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Софія Вареник,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського ступеня), група УС-31
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, Київ, Україна
sofiia.varenik0907@gmail.com
Наталя Скоробогатова,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, Київ, Україна
nskorobogatova@ukr.net

З початком розвитку ринкових відносин в Україні відбувалося і зростання активності на фінансовому ринку та підвищення рівня обізнаності громадян того, як він працює та як забезпечити створення власного капіталу. Фінансове інвестування може допомогти в забезпеченні економічного зростання як держави в цілому, так й інших окремих суб'єктів національної економіки. Після здобуття Україною незалежності в 1991 році відбувся поступовий відхід від норм планової економіки до впровадження принципів ринкової економіки шляхом проходження проміжного етапу – перехідна економіка, - на якому наразі перебуває більшість пострадянських держав. Для повноцінного функціонування механізмів ринкової економіки необхідним є розвинений фінансовий ринок, що спонукало значний інтерес серед науковців та управлінців до формування цього ринку в Україні. За даний період було розроблено та затверджено низку нормативних документів, що регламентують питання розвитку та функціонування фондового ринку в Україні, інвестиційної діяльності, емісії та обігу цінних паперів, тощо.

Фінансове інвестування є об'єктом значної зацікавленості, оскільки важливість фінансових інструментів базується на кількох факторах [1, с. 16]:

- завдяки фінансовим інвестиціям покращується ефективність роботи підприємств реального сектора економіки;
- вони використовуються при отриманні додаткового інвестиційного доходу через використання вільних грошових активів;
- виступають дієвими методом захисту наявного капіталу (для фізичних осіб переважно виступають у ролі заощаджень) від негативних інфляційних процесів у країні;
- прийняття рішень щодо участі у фінансовому інвестуванні потребує менше часу та характеризується наявністю спрощених процедур, порівняно з вкладанням у довгострокові інвестиційні проекти;
- проведення політики інвестування залежить безпосередньо від інвестора (консервативність чи агресивність) та дозволяє обирати інструменти з ширшим діапазоном залежності значень «дохідність – ліквідність» та «прибутковість – ризик».

Як зазначають аналітики, до повномасштабного вторгнення основними суб'єктами на українському фінансовому ринку виступали державні структури, комерційні банки та деякі інвестиційні компанії, натомість громадяни менш звертали увагу на вищезгадані можливості для збереження чи примноження власного капіталу. Проте з появою вагомої змінної у вигляді геополітичного чинника, популярність фінансових інструментів значно зростає при одночасному зростанні ступеня ризику.

За даними Міністерства фінансів України [4], майже 11 % українців станом на 2024 рік мали досвід в інвестуванні, 22 % зробили заяву, що готові почати інвестувати, 49% - не готові до такого кроку. Найбільша частка опитаних в рамках дослідження (16%) надає перевагу вкладанні власного капіталу в криптовалюту та NFT [4]. На тлі побоювань з приводу зниження рівня якості життя в Україні та соціальної підтримки від уряду держави в грошовому еквіваленті (пенсії та інші

види допомоги) в довгостроковій перспективі, спостерігається значне підвищення ділової активності фізичних та юридичних осіб з місцевою реєстрацією та базуванням порівняно з попередніми періодами.

Ключовим елементом інфраструктури фондового ринку визначається біржова торгівля цінними паперами. На офіційному сайті Міністерства фінансів України також зазначено, що середній вік середньостатистичного інвестора, учасника біржових торгів, помітно знизився, а інвестори-початківці надають перевагу акціям відомих компанії технологічного сектору іноземного базування (наприклад, APPLE, MICROSOFT, NVIDIA та ін.), які мають значний потенціал зростання [4]. До змін в уряді США 2025 року, акції американських компаній займали значну частку в фінансовому портфелі українців, проте на даний час зросла популярність фінансових інструментів країн Європи, зокрема, частіше почали купляти цінні папери, емітовані підприємствами оборонного сектору. Серед українських емітентів облігацій та акцій, українські інвестори обирали «Нову Пошту», «Укртелеком», «Мотор Січ» тощо.

Варто зазначити, що для України є характерним явищем не тільки вкладання капіталу в широкий спектр іноземних фінансових інструментів, а й безпосередня емісія цінних паперів як державними підприємствами, так і тими, що засновані на інших формах власності.

Згідно з даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [4], пік реєстрації емісійних паперів протягом аналізованого періоду 2020-2024 рр. спостерігався у 2024 році, були досить значні коливання в динаміці випуску емісійних паперів у гривневому еквіваленті (рис. 1). Протягом останніх років відбувалися як спади активності корпорацій у даному напрямку, так і значні підвищення показників активності. З 2020 по 2022 рік включно графік відображає поступове падіння обсягів емітованих цінних паперів, натомість з 2023 року динаміка показує позитивні зрушення. Пік припав на 2024 рік та характеризувався обсягом показника у 411,82 млрд грн, що відобразило зростання обсягів на 365,74 млрд грн (+480,7%) порівняно з попереднім роком. Наведена динаміка може свідчити про зростання ролі фінансового інвестування для українських емітентів, оскільки компанії вбачають подальші потенційні перспективи.

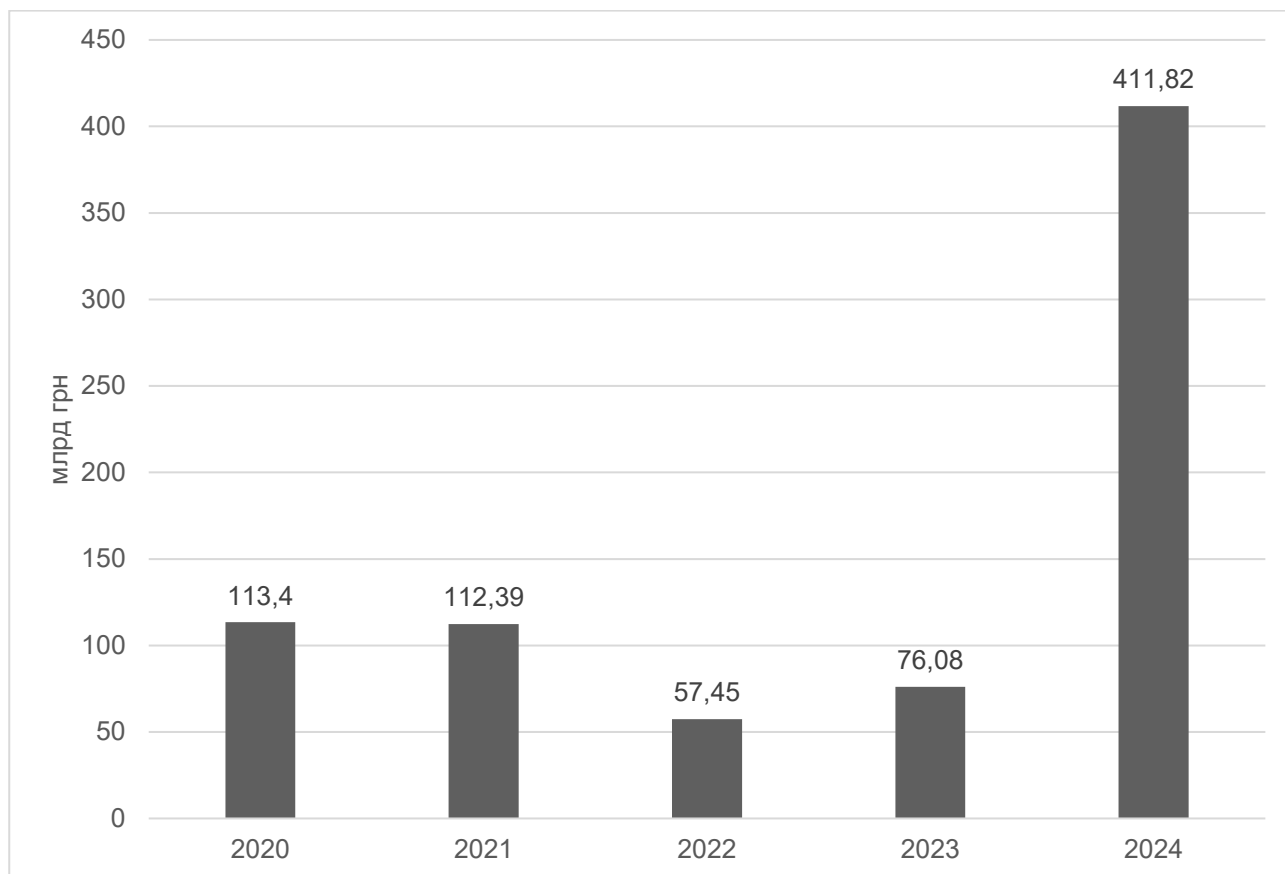

Рис. 1. Обсяг випуску емісійних паперів

*) розроблено на основі [3]

Аналіз аналітичних даних свідчить, що під час повномасштабного вторгнення найбільшою популярністю серед українських боргових цінних паперів почали користуватися військові облігації, які зможуть купити всі громадяни України, які досягли повноліття. Зокрема, портал «Дія» пропонує придбати цінні папери номіналом в 1000 грн, посередниками обирають брокера або комерційний банк. До прикладу, ПриватБанк дозволяє купити облігацій на суму від 50 тис. грн, Монобанк має перевагу у вигляді спрощення відповідних процедур, проте обмежує обсяг операцій до 100 тис. грн [1, с. 18].

Іншими елементами фінансового ринку традиційно виступають інвестиційні фонди. Згідно з даними Мінфіну [2], на кінець 2021 року понад 1,6 тис. інститутів спільного інвестування вели свою діяльність в Україні, після поступового зростання протягом тривалого періоду з негативними відхиленнями у період з 2014 по 2016 роки через об'єктивні причини, пов'язані з початком політичної нестабільності й стрімким скороченням державних резервів. Статистичні дані вказують на переважання фондів, діяльність яких спрямована на фінансування будівництва (90%). На ринку також функціонують фонди, що орієнтовані на розподіл коштів між борговими цінними паперами та депозитами, наприклад ICU, «Універ», «Кінто», «ОТП Капітал» та інші [2]. Зважаючи на зростання ролі сегменту фінансових інвестицій в Україні, доцільно розглянути механізми регулювання відносин між суб'єктами, які виникають на базі потреб до інвестування через фінансові інструменти.

Органом, який зобов'язується здійснювати контроль за професійною діяльністю на ринку фінансових інвестицій є Національний банк України. Він здійснює нагляд за дотримання прав усіх учасників ринку та вимог законодавства держав, створює умови для розвитку даного сектора економічної діяльності. НБУ також відповідає за стабільність банківської системи, яка виступає підтримкою для здійснення фінансових операцій на ринку, здійснює моніторинг фінансових установ, аналізує наявні ризики та вживає заходи для мінімізації їхнього негативного впливу [3]. Національний банк України також сприяє забезпеченню доступності до вкладання коштів в різноманітні фінансові інструменти. Разом з іншими інституціями активно впроваджує елементи Національної стратегії розвитку фінансової грамотності громадян до 2030 року [3], серед заходів реалізації якої визначено:

- сучасні навчальні програми;
- створення доступних навчальних ресурсів;
- забезпечення високої кваліфікації педагогів;
- моніторинг фінансової грамотності дітей та молоді;
- підтримка високої вмотивованості серед населення.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) займається питаннями реєстрації емітентів цінних паперів, контролем за їхньою діяльністю та здійснює ліцензування відповідної діяльності [4]. НКЦПФР відповідає за регулювання діяльності професійних учасників ринку, таких як брокери та дилери, що часто виступають фінансовими посередниками у відносинах, які виникають на фінансовому ринку. Вона встановлює правила торгівлі цінними паперами, контролює їх дотримання й використовує різні механізми для запобігання маніпулюванню ринком. НКЦПФР сприяє розвитку інфраструктури фондового ринку, захищає права інвесторів, тим самим підвищуючи довіру до державних інститутів на фінансовому ринку, та всебічно сприяє підвищенню привабливості України в даному напрямку діяльності.

Водночас, характерною ознакою функціонування фондового ринку є активне втручання держави й слабкий нагляд за перебігом процесів фінансового інвестування, що, в свою чергу, викликає низку проблем та непорозумінь в законодавчих основах через відсутність систематизованої правової бази на ринку. Такі тенденції створюють нерівні умови для учасників ринку, збільшують ризики для іноземних інвесторів та обмежують розвиток фінансових інструментів в Україні. Разом з тим, виникає значна недовіра з боку як потенційних інвесторів, які в результаті обирають іноземних фінансових посередників та об'єкти зацікавленості для здійснення діяльності з фінансового інвестування, так і для потенційних іноземних партнерів. Незважаючи на недостатньою мірою розвинений стан фінансового ринку в Україні та рівень його державного регулювання, спостерігаються перспективи для подальшого врегулювання ситуації. Таким

чином, можна зробити висновок, що не зважаючи на наявний стан розвитку фондового ринку в Україні, фінансові інвестиції як варіант вкладень капіталу набуває значної популярності. Зростає активність українських інвесторів на міжнародному фінансовому ринку, яка забезпечується шляхом залучення фінансових посередників (брокерів, дилерів) у відносини, що виникають під впливом бажання примножити наявні заощадження. На тлі вищезгаданих тенденцій, вважаємо необхідним приділення значної уваги на розвиток та забезпечення законодавчої бази з питань регулювання фінансового інвестування в Україні.

Література:

1. Белінська Я., Коляда О. Розвиток фінансового інвестування ринку капіталів України в умовах війни. Сталий розвиток економіки, 1(46). 2023. С. 15-20. ULR: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-46-2> (дата звернення 15.03.2025)
2. Мінфін. ULR: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення 16.03.2025)
3. Національний банк України. ULR: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 22.03.2025)
4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення 18.03.2025)